

*toets*steen

2019 (2)

Uitgave van Teken- en Schildervereniging 'de Toets', Zeist
www.detoets.nl

INHOUD

adv.: De Klop Mode	02
van de voorzitter	03
kunstavond(en)	04
goden van Egypte	04
de ladder (Armando)	05
tekenen, kunst of ambacht?	06
Lita Cabullet	09
Hockney, the arrival of spring	10
discussie	12
bezoek Slot Zeist	13
feestelijke opening tentoonstelling	14
Remco Camoert, Lof van de schilders	14
strip	15
programma	16
vereniging info	18
adv.: Heger en van den Berg	19

ILLUSTRATIES

01 David Hockney, Landscape
03 NJ-receptie
05 Goden van Egypte
07 Rubens, tekening
08 Rembrandt, Satire op de kunstkritiek
08 Otto Dicke, 1989
09 Lita Cabullet
10 Hockney, The arrival of spring
13 Sam Drukker, model
14 Tentoonstelling in KunstenHuis
20 Lia Cabullet, schilderij

de 'toetssteen' verschijnt in de maanden Januari, april en september.

36e jaargang nr.2, april 2019 Vormgeving Cees van Es

De Klop Mode

Een unieke collectie scandinavische mode
vindt u in hartje Nederland

MARIMEKKO • VUOKKO • ELISABETH KLOK • FINN FASHION • MARGARETA FORSLUND

Slotlaan 127 3701 GA Zeist Tel. 030-6919356

VOORWOORD

Ik moet dit heel kort houden want er is veel kopij. Veel dank voor het enthousiaste schrijven. Tot mijn spijt houdt dit ook in dat ik enkele artikelen heb moeten inkorten vanwege ruimtegebrek of affloop van de tentoonstelling. Maar blijf a.u.b. schrijven. Veel leesplezier.

Cees van Es, redactie.

VAN DE VOORZITTER

Op maandag 18 maart jl. vond op een steenworp afstand van onze thuisbasis Zeist een verschrikkelijke aanslag plaats. Nog maar enkele dagen daarvoor werd de wereld opgeschrikt door de al net zo verschrikkelijke aanslag in Christchurch in Nieuw-Zeeland.

De reacties waren geschokt en er werd door velen benadrukt hoe belangrijk het is dat we de waarden van onze vrije samenleving verdedigen. Een samenleving waarin plaats is voor goed onderwijs, voor een onafhankelijke journalistiek en wetenschap, voor het vrije woord, maar ook voor de vrije uitoefening van de kunsten. De aanslag raakt ons als mens, maar ook als kunstenaar. We moeten niet als vanzelfsprekend aannemen dat wij als kunstenaars uitdrukking kunnen geven aan wat ons bezighoudt, aan wat we belangrijk vinden in ons leven. We moeten koesteren dat we in alle vrijheid ons kunstenaarschap mogen vormgeven, ieder op onze eigen unieke manier. En we moeten koesteren dat we een prachtige vereniging hebben waarin we ons kunstenaarschap mogen delen en we elkaar kunnen inspireren.

De Toets is het jaar 2019 goed begonnen, met een zeer geanimeerde nieuwjaarsbijeenkomst en een prachtige expositie in het KunstenHuis. Er volgen dit jaar nog vele activiteiten waarin we onze passie met elkaar en met anderen kunnen beleven.

Erie Merkus

NIEUWJAARSBIJEENKOMST

Zaterdag 12 januari 2019

Na de gebruikelijke en uitgebreide voorbereiding, zoals die jaarlijks wordt verzorgd door Rina en Clary, bijgestaan door hulpvaardige leden met hartige hapjes, is het atelier

reeds veranderd in een gezellige en sfeervolle ontmoetingsplaats. Met de geur van warme dranken, de bar vol glazen, de sfeerverlichting langs de wanden, tafeltjes met versnaperingen en het feestelijke versierde podium, is de stemming gelijk goed. Massaal komen de leden tijdens deze receptie samen om elkaar een goed en creatief 2019 te wensen.

De nieuwe voorzitter komt voor het eerst naar voren, om met zijn toespraak terug- en vooruit te blikken. Daarbij neemt hij de kans te baat, om zichzelf en de Toets te profileren. Hij memoreert de activiteiten die het bestuur heeft ondernomen, zoals de behoefte tot wijziging van de statuten, waardoor de Toets geen amateurvereniging meer is, maar een kunstenaarsvereniging en noemt tevens de gewenste aanpassingen van het huishoudelijk reglement.

Hij gaat in op meerdere, reeds gelegde of hernieuwde contacten, waaronder met de gemeente Zeist, het Platvorm Beeldende Kunst in Zeist, de Fraters van Utrecht in verband met onze huurovereenkomst, afspraken over kunstmarkten en mogelijkheden om ons bij de inwoners van Zeist te profileren als een goede vereniging en te laten zien hoe belangrijk kunst is.

Hij verwoordt enkele genomen initiatieven, zoals: activering van "De Toets op weg naar..." en het instellen van een "denktank", het contact met de docenten over

hun intenties en het inspelen op de wensen van de leden, alsook de contributiecorrectie. Dan de komende expositie in het Kunstenhuis in februari en de plannen voor de viering van het 45-jarig bestaansjubileum van de Toets, gepland op zaterdag 21 september.

De voorzitter is verheugd over de goede sfeer binnen de vereniging, het stijgende ledental, het harmonische programma en spreekt zijn waardering uit voor iedereen, die op eigen manier heeft geholpen de vereniging te ondersteunen. Speciale aandacht besteedt hij aan de individuele kwaliteit van ieder lid van deze vereniging persoonlijk, ondersteund door de tekst van Friedrich Nietzsche: "Du sollst werden der du bist". Je zelf zijn en blijven ontwikkelen door vorm te geven aan je eigen identiteit door creativiteit, gesteund door de creativiteit van anderen om je heen.

Ter afsluiting reciteert de voorzitter een gedicht van Remco Campert, waarin deze de schilders en hun werk prijst, iets dat slaat op ons allen (zie blz.14).

Martin van der Mey

KUNSTAVOND 25 januari 2019

Ondanks het slechte weer waren er toch wat leden op komen dagen. Wel was bijna het hele bestuur aanwezig. Dit keer lieten we uit de fantastische BBC serie "de Art of Germany" zien.

Net zoals de vorige serie, die over de Spaanse kunst ging was ook deze serie weer geweldig. De kunsthistoricus Andrew Graham-Dixon onderzocht de grote thema's van de Duitse kunst; landschappen, folklore en de nationale identiteit.

De film begon met het Rijndal met zijn overvloed aan middeleeuwse kunst. Prachtig houtsnijwerk en uiteraard de gotische kathedraal van Keulen. Door de boekdruk-kunst kwam er een enorme innovatie in de kunst, de reproductie. Van de grote schilders zoals Albrecht Dürer, Lucas Granach en Matthias Grünewald werd prachtig werk getoond.

Na een korte pauze ging de film verder waarin kunstenaars rond de eeuwwisseling aan bod kwamen zoals Kathe Kollwitz, Ernst Kirchner, Emil Nolde en Otto Dix die ons de ellende van de eerste wereldoorlog liet zien. De film eindigde met werk van Frans Marc met zijn paarden.

Kortom een zeer interessante film, verteld in prachtig typical English, gelardeerd met prachtige beelden. Jammer dat er weinig leden waren.

Hans Doortmont.

GODEN VAN EGYPTE.

Mijn kleinzoon is door een videospel hevig geïnteresseerd geraakt in Egypte. Hij weet dat zijn opa al jarenlang met Egypte en het hiërogliefenschrift bezig is en vele Egypte reizen heeft gemaakt. Zijn droom is ooit met zijn opa naar Egypte te gaan.

Aangezien Egypte de laatste jaren een beetje "rommelig" is, is er nog niets van gekomen. Maar de tentoonstelling in het Leids Rijksmuseum van Oudheden, het RMO, was in elk geval een beetje een pleister op de wonde.

Het RMO toont namelijk de tentoonstelling "Goden van Egypte". Het is niet DE goden, want er zijn er duizenden, maar men probeert een beetje een overzicht te geven hoe de structuur van die oude godsdienst in elkaar zit. Verder is de aanleiding van deze expo dat het museum vorig jaar zijn 200-jarig bestaan vierde. Koning Willem I is er ooit mee gestart en een tweede reden is dat de Egypte-conservator Maarten Raven afscheid neemt na 40 jaar aan het museum verbonden te zijn. Maarten Raven was de zeer belangrijke opgraver in Saqqara, vlakbij het piramiden terrein van Gizeh. Ik ben vele keren naar zijn opgraving geweest. Hij heeft zeer belangrijke graven ontdekt en opgegraven.

De tentoonstelling geeft een prachtig overzicht en vele musea hebben objecten uitgeleend aan Leiden om iets fantastisch te laten zien. Ik heb nu al vreselijk veel musea in heel de wereld over Egypte gezien, maar dit was toch een fraaie goed voorbereide en gestructureerde collectie. Het is fascinerend hoe de Egyptenaren voor elk facet van het leven wel een godheid hadden. Al die verschillende goden waren vaak verbonden door vaak vergezochte mythologische verhalen en legenden. Nu zeggen we, hoe konden ze daar nu aan geloven, maar zij hadden een heel ander wereldbeeld en meer dan 3000 jaar heeft dat de mensen aangesproken. Je moet je ook heel erg in de cultuur verdiepen om iets van hun cultuur te begrijpen. Want alle Egyptische cultuuruitingen waren gebaseerd op dat geloof; de staatsvorm, de sociale verhoudingen, de kunsten en wetenschappen, de omgang met andere

volken en de zorg voor de doden. Denk maar aan de vele mummies. Een groot deel van de Egyptische cultuur gaat over de eeuwige strijd tussen Orde en Chaos. Alle farao's of koningen probeerden hier een eenheid in te krijgen. De farao was zeer belangrijk, want alleen hij kon d.m.v. zijn priesters deze Orde bewerkstelligen. Scheppingsverhalen waren in Egypte van essentieel belang. Er zijn dan ook verschillende verhalen op verschillende plaatsen ontstaan. Iedere grotere plaats had zijn eigen verhaal, waarin de plaatselijke god de hoofdrol speelde. Toch hebben al die verhalen een samenhang en komen steeds dezelfde elementen en symbolen terug. Dat is niet verwonderlijk want de brandende zon en het levenwekkende water van de Nijl is het belangrijkste in Egypte.

(Scheppergod Ptah / Godin Noet op mummiekist / Farao Horemheb & god Hores)

De belangrijkste mythe is die van Atoem (voorgesteld door een paling die uit de modder kruipt) maakte een oerheuvel die boven het water uitstak. Daar schiep hij het eerste godenpaar Sjoë, de god van lucht en licht en Tefnoet, de godin van warmte en vochtigheid. Elkaars tegendeel man en vrouw, koud en warm en licht en donker. Sjoë en Tefnoet verwekten samen de aardgod Geb en de hemelgodin Noet. Dit paar kregen vier kinderen Osiris, Isis, Seth en Nephtis. Horus was later het product van Osiris en Isis. Het zou te ver voeren al de mythen hier te vertellen, trouwens op internet is alles te lezen, als je meer zou willen weten.

In de oude stad Memphis hadden ze een totaal ander scheppingsverhaal. Daar stond de lokale stadsgod Ptah centraal, die ook als beschermgod van de kunstenaars

gold. Dat moest ik nog even kwijt. Mijn kleinzoon genoot van alle verhalen en de prachtige beelden en het liefst zou hij meteen in het vliegtuig stappen richting.....

Het hiërogliefenschrift fascineerde hem enorm en gelukkig kon ik hem een heel klein beetje wegwijs maken. Na dertig jaar hiermee bezig te zijn, kan ik het een beetje lezen. Het museum heeft zelf ook een enorme Egyptische collectie. Na de expo zijn we daar uiteraard ook langs geweest.

Helaas duurt de tentoonstelling maar tot 30 maart, maar ik kan iedereen aanraden die iets meer wil weten over Egypte naar het RMO te gaan.

Hans Doortmont

DE LADDER (ARMANDO)

Op een ietwat druilerige dag maakten we een rondwandeling Amersfoort. Op de hoek van Laan 1914 en Doornseweg kwamen we langs het beeldhouwwerk "De Ladder" van Armando. Het is 14 meter hoog en ik vond het mooi en indrukwekkend om naar te kijken. Het staat op een talud, reikend naar de hemel en geplaatst in een natuurlijke omgeving van bomen. Ik vond het daar echt op z'n plek staan.

Armando heeft tijdens de Tweede Wereldoorlog in Amersfoort gewoond en was destijds geraakt door de ellende van de oorlog en het kamp. Dit heeft grote invloed gehad op zijn leven en werk.

Op het infobord las ik het volgende verhaal van Armando over "Waarom een ladder". Ik citeer: "Een ladder verbindt laag met hoog, maar waarschijnlijk ook hoog met laag. Een ladder verbindt aarde en hemel, belichaamt het reikhalzen naar datgene wat hoger is dan het menselijke. De ladder als troost, als vluchtweg. Een ladder kan hulp van boven brengen. Velen hoopten toentertijd op hulp van boven, sommigen gaf hulp van boven kracht. Voor mij heeft de ladder van het kamp nog een andere betekenis. Zelfs de vijand, in de gedaante van een bewaker, had een ladder nodig om op de plaats te komen waar hij thuishoorde en huishield: de wachttorens. Daar kon hij op de gevangenen neerkijken, hij hield ze van daaruit in toom, omdat hij een wapen en de macht had. Maar hier is slechts sprake van het armzalige laddertje dat bestemd was voor de knechten van de plek, de knechten van de kerfstok. De gevangenen hadden geen wapens, maar ze

hadden een veel hogere ladder tot hun beschikking dan de vijand, al was het dan een denkbeeldige ladder. Het was de ladder van de gedachten, want de gedachten zijn vrij. Via deze ladder vertrokken de wensen en verlangens der gevangenen en er kwamen ongetwijfeld gedachten en wensen van elders terug. De ladder was er dus al.

De ladder is juist in die barse jaren ontstaan. Maar hij was tot nu toe niet zichtbaar. Ook deze ladder is geen echte ladder. Het is een kunstwerk dat aan een ladder doet denken. Het is de ladder van het kamp, de ladder van de plek. Hij is groot en hoog en naar ik hoop trots en ongenaakbaar. Hij is van brons”.

Toen ik dit verhaal achter het ontstaan van de ladder van Armando had gelezen en daarna nogmaals omhoogkeek naar de ladder, besepte ik dat het niet alleen maar een mooi en indrukwekkend beeldhouwwerk is, maar voelde ook hoe verschrikkelijk oorlog is en hoeveel ellende mensen hebben moeten meemaken. Ondanks dat bleven ze toch hoop houden om uit deze misère te komen. Ik was erdoor geraakt, dat je op zo’n manier als kunstenaar een kunstwerk kan neerzetten met zoveel bezieling en symboliek.

Petra Knopper

TEKENINGEN, KUNST OF AMBACHT?

‘The World is divided, for me, in two groups, formed respectively of those who care for drawings and those

who do not. For those who do care there is nothing so thrilling as a good drawing”. (Paul J. Sachs).

Ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van de talentvolle tekenaar Otto Dicke (1918-1984) is er tot eind mei 2019 een tentoonstelling van zijn oeuvre te bewonderen in het Dordts museum.

Iedereen tekent weleens wat, of het nu een kindertekening is of een leuk plaatje van de natuur, om iets duidelijk te maken of af te bakenen, om technisch iets te verklaren of zomaar ‘droedels’ tijdens het vergaderen of telefoneren. Zulke tekeningen zijn het tegenovergestelde van het werk van ‘geboren’ tekenaars. Vanuit de kunstgeschiedenis kennen we veel voorbeelden van natuurtalenten, beginnend bij de Italiaanse herdersjongen Giotto (1266?-1337), die tijdens het verzorgen en weiden wat krabbels op papier zette. Al droedelend schetste hij zijn schapen in hun natuurlijke omgeving. Hij werd ontdekt door de grote kunstenaar Cimabue (1240-1302). In één van de eerste kunst(enaars)beschrijvingen ‘Le Vite de’ più eccellenti pittori, scultori, e architettori da Cimabue insino a’ tempi nostri’ schreef Vasari: “De tekening ... is het noodzakelijke begin van alles in de kunst, en als je het niet hebt, heb je niets”. Ook kunstschilder Jan Pieter Foppen liet in november 2018 op de appreciatieavond van De Toets nog duidelijk blijken, dat hij grote waarde hecht aan tekenvaardigheid. Tekenaars toen zou je kunnen vergelijken met journalisten nu, die zo waarheidsgetrouw mogelijk verslag doen van de wereld. Tekenaars gingen mee op zeereizen en in het bijzonder op ontdekkingsreizen naar exotische of nieuw te ontdekken gebieden. Tekenaars maakten reizen te voet in bekende gebieden om de natuurverschijnselen, steden en dorpen en de daar wonende bevolking met hun klederdrachten en dagelijkse bezigheden in beeld te brengen. Landkaarten, stadsplattegronden, fortificaties, stadswapens en stambomen gaven concrete informatie.

De boven geciteerde Paul J. Sachs, een van de oprichters van een van de meest toonaangevende musea ter wereld voor moderne en hedendaagse kunst, het MoMA -Museum of Modern Art- in New York was gepassioneerd verzamelaar van tekeningen. Hij was professor/ kunstdocent aan de Havard-University en schreef veel over tekeningen. Als lesstof gebruikte hij dan zijn uitgebreide historische tekeningenverzameling. Zo

gaf hij veel van zijn kennis door aan hedendaagse curatoren, en andere leidinggevende figuren in de kunstwereld, de connaisseurs.

Verzamelen was vanaf eind veertiende eeuw een geliefd tijdverdrijf van koningen, keizers en andere machthebbers. In Kunst- und Wunderkammern hadden zij allerlei bezienswaardigheden uit de tot dan bekende wereld en van alle vaardigheden van de mens: antiquiteiten, exotica, munten, edelstenen, parels, wereldlijke en religieuze goudwerken. Maar ook wetenschappelijke instrumenten zoals kompassen en bijzondere voorwerpen uit de levende natuur: slangenhuid, hoorn van de eenhoorn (narwal) al dan niet veranderd tot kunstvoorwerp. In een verzameling waren ook beeltenissen en portretten te zien van 'waardige lieden'. Een verzameling groeide door schenkingen en door opdrachten, want wat je niet bezat liet je opsporen of je liet er tekeningen van maken. Door die verzamelingen, waar men zuinig op was en die bij overlijden vaak in zijn geheel naar een nieuwe eigenaar overging, zijn er heel veel authentieke historische tekeningen bewaard gebleven.

Van de adellijke verzamelaars werd niet verondersteld, dat ze zichzelf zouden inlaten met de kunst van tekenen en/of schilderen. Teken en schilderen werden artes populares (volkskunsten) genoemd en ze werden als ordinair handwerk gezien en niet passend voor lieden van stand. Een tekenaar was een handwerksman. De tekeningen werden goedkoop op de markten verkocht of werden via andere kunstenaars aangeschaft. Het was namelijk goed gebruik dat kunstschilders, beeldhouwers, zilversmeden en bouwmeesters als voorbeeld in hun atelier een hele verzameling tekeningen aanlegden. Van de schilder Pollaiuolo (1429-1498) is al bekend dat hij heel goed perspectief kon tekenen en hij was een van de eersten, die de correcte menselijke anatomie verbeeldde. Zijn voorbeeldtekeningen werden tot in latere eeuwen gebruikt, door Rafael bijvoorbeeld. Ook de grote kartons voor wandtapijten zoals Rubens ze tekende, zijn bewaard gebleven en je ziet aan de gebruikssporen, dat ze vaak gebruikt zijn. In 1996 was er een prachtige tentoonstelling over de firma Breughel, waar te zien was, dat deze schildersfamilie bestaande tekeningen steeds weer uit de kast haalden. Van sommige werden meerdere kopieën/schilderijen gemaakt, die allemaal verschillend werden

uitgewerkt in verf. Uit archiefonderzoek weten we ook welke tekeningen Rembrandt in bezit had en gebruikt heeft. Degas had een zeer uitgebreide verzameling tekeningen, origineel werk en kopieën van kunstenaars door de eeuwen heen. Overigens is de verzameling van Degas, na zijn dood, in 1918 bijna in zijn geheel via een openbare veiling in handen gekomen van verzamelaar/professor Paul J. Sachs. Tekeningen waren dus studiemateriaal, hulpmiddelen voor het 'echte' werk en hoorden zelf niet in de categorie kunst. Pas toen in de negentiende eeuw kunstschilder Ingres(1780-1867) er op aandrong om ook tekeningen als serieuze kunst te zien, kwam er langzaam een upgrade. Tekeningen kregen uiteindelijk ook het recht op een kunststatus. Met gevolg, dat anno januari 2019 zo'n werktekening- een studie van Rubens- een recordbedrag van 7.200.000 euro opbracht op een veiling, terwijl deze tekening in 1950 nog werd 'opgehouden' omdat niemand meer dan 35 gulden wilde bieden.

Maar wat maakt een tekening- wat lijnen streepjes of punten op papier- nou tot kunst, tot autonoom kunstwerk? Dat heeft alles te maken met de status van de tekenaar. Van oudsher waren de tekenaars/ambachtslieden verenigd geweest in de middeleeuwse St. Lucasgilden samen met de zogeheten fijnschilders. Maar in de zeventiende eeuw veranderden de ideeën over tekenen en splitsten deze groepen zich. De ene bestond uit de ambachtslieden, want het exacte technische tekenen werd voor hun ambacht van zeer groot belang geacht. In

de opleiding van architecten, timmerlieden en metselaars werd de kennis van (technisch, werktuigbouw en bouwkundig) tekenen ingevoerd, waarbij met name het goed kijken en precies meten uitvoerig werd geoefend. 'Teekenen is noodzakelijk, vooral rechtlijnig teekenen; van timmerlieden is dit van kappen en trappen enz. volstrekt noodzakelijk, maar ook overige ambachten kunnen het niet missen'. In de andere groep bevonden zich de fijnschilders. Zij wilden zich intellectueel onderscheiden van handwerkslieden. De tekenkunst was een belangrijk hulpmiddel gebleken voor een schilder op de momenten dat hij zijn 'intellectuele' arbeid verrichtte, tijdens zijn ontwerpproces: 'Teekeningen zijn de eerste Denkbeelden een's schilders, het eerste Vuur zijner inbeelding, zijn stijl, zijn geest, zijn manier van denken'. Een kunsttekening kon dus geen kopie, geen natuurgetrouw voorbeeld, geen duplicaat, geen reproductie meer zijn. Het moest een 'inventie' van de schilder zelf, een idee, iets nieuws, iets apart binnen bestaande kaders worden. Dat de schilders de tekenkunst voor belangrijke hielden, was niet zonder reden, lezen we in kunsttheoretische boeken uit die tijd: 'overmits zij als het roer van een schip, alle voorvallende saeken bescheijdenlijk stiert'. De zelfbewuste kunstenaar speelde met lijn, toon, dikte en druk, schaduwen en compositie, materiaal en drager en gaf zijn authentieke handschrift aan het werk: dat is kunst!

Toen tekenen niet meer als handwerk maar als intelligente bezigheid werd gezien, ontstonden er allerlei schildercolleges 'tot exersitie van haer conste ende

teijckenen'. De leerlingen gingen in eerste instantie prenten uit tekenboeken kopiëren, vervolgens mochten ze (onderdelen van) gipsfiguren van antieke beelden natekenen om te eindigen met het tekenen naar 'de natuur', de werkelijkheid. Pas daarna, als die vaardigheden beheerst werden, mochten de leerlingen bij een tekenacademie van een schilderscollege of naar tekenavonden van een genootschap of een vereniging van kunstenaars en kunstminnaars. Het samenzijn van de tekengenootschappen moest plaatsvinden buiten de normale atelierwerkzaamheden en was alleen geschikt voor een gezelschap 'dat met fijn ommeganck accordeert'.

Teekengenootschap Pictura in Dordrecht is de oudste kunstenaarsvereniging van Nederland, het werd in de herfst van 1774 opgericht. Door de goede ligging en de gunstige voorrechten was Dordrecht in de periode 1350-1420 uitgegroeid tot één van de grootste en rijkste steden van Noordwest-Europa. Vanaf die tijd kennen we veel beroemde kunstenaars, die een binding met Dordrecht hebben: de 'zonen' van Dordt. Ze zijn er geboren, hebben er een opleiding genoten en/ of hebben er lang gewerkt. De verbondenheid met de omgeving is voelbaar in de vele landschappen, stads- en havengezichten, zoals Jan Eijkelboom over een andere zoon van Dordt Aelbert Cuyp dichtte: "..... Vanaf de overkant was het gewemel-van torens en poorten en ook nog -de ruimte daaroverheen-bijna te veel voor een schetsboek-Geopend als bij vleugelslag-toont het een horizon -gevuuld met stad onder

een hoge lucht-aan water onderstreept met-bosjes riet- waaruit de schilder toen- zijn pen betrok eer hij-zijn universum schiep”.

Het Dordts museum organiseert regelmatig een tentoonstelling over een ‘zoon’ van Dordt. Tot eind mei 2019 is er een betrekkelijk kleine tentoonstelling over tekenaar Otto Dicke. Otto Dicke leerde zichzelf tekenen en bereikte daarin een verbluffend niveau in de portretten van volwassenen en kinderen en de modellen die hij tekende. Zijn atelier in het gebouw van het Dordts Teekengenootschap Pictura was de plaats, waar hij -35 jaar lang- na talloze reizen en tekentochten met collega’s steeds weer zou terugkeren. Hij was verknocht aan Dordrecht- de plek waar hij werd geboren - en het landschap, de dorpen en de stadjes langs de rivieren en in de waarden. In de ruime omgeving van Dordrecht, tekende hij met een duidelijke genegenheid en met grote gevoeligheid voor stemming, voor klimaat. Intens en betrokken verbeeldde hij een herkenbare wereld, vergelijkbaar met tekenaars toen die zo waarheidsgetrouw mogelijk verslag doen van de wereld, trefzeker en kwetsbaar. Een tekenaar pur sang. De tentoonstelling Otto Dicke, for those who care for drawings !

Coby van der Neut, kunsthistoricus.

LITA CABELLUT

Hoe een straatkind een wereldberoemd kunstenaar werd.

Ik had nog nooit van deze Kunstenares gehoord totdat ik j.l. oktober een aankondiging las over een documentaire van haar op AvroTros. Over het turbulente jonge leven in armoede en haar latere Kunstenaarsschap. Een uitzending die grote indruk op mij maakte en al meteen besloot om haar Tentoonstelling te gaan zien in het Jan van der Togt Museum in Amstelveen. Haar naam is Lita Cabellut, je spreekt het ongeveer uit als Lita Cabbejoe. Ik was er in januari j.l. met Schilder- en Kunstvriend Theo uit IJsselstein en een week later met mijn vrouw Wil.

Lita Cabellut werd geboren in een dorpje in Aragon, verhuisde als kind met haar familie naar Barcelona, waar haar moeder een bordeel had. Ze was aan de zorg van haar grootmoeder overgelaten, maar bracht het grootste deel van haar dagen op straat door met het verkopen van

‘denkbeeldige sterren’. Op de leeftijd van twaalf werd Lita geadopteerd door een Catalaanse familie. Tijdens deze nieuwe periode ontdekte ze het Prado Museum en werd ze geïnspireerd door de schilderijen van Goya, Velázquez, Ribera en Rembrandt.

Lita Cabellut had haar eerste tentoonstelling op 17-jarige leeftijd in het stadhuis van El Masnou en verhuisde op haar negentiende naar Nederland, waar ze tussen 1982 en 1984 studeerde aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam. Gedurende deze tijd werd ze beïnvloed door de Hollandse meesters en ontwikkelde ze de artistieke technieken die haar kunst een kenmerkend en onderscheidend karakter heeft gegeven.

Lita Cabellut's werk wordt gekenmerkt door haar grote doeken, een eigentijdse variatie op de klassieke frescotechniek en een herkenbaar persoonlijk palet. Cabellut's techniek die de ruggegraat vormt van haar monumentale portretten, wordt gevoed door haar obsessie om haar personages een 'huid' te geven (zie blz.20). Naast haar monumentale portretten is Cabellut ook een multi-disciplinaire kunstenaar wiens werk ook bestaat uit: video-kunst, visuele poëzie, scenografie, tekeningen, installaties en sculpturen.

Sinds haar eerste tentoonstelling in het Stadhuis van El Masnou, Barcelona, in 1978, is het werk van Lita Cabellut tentoongesteld over de hele wereld, waaronder New

York, Dubai, Miami, Singapore, Hong Kong, Barcelona, Londen, Parijs, Venetië, Monaco en Seoul.

Op 8 april 2011 werd Cabellut bekroond met de 'Premio de Cultura Gitana de Pintura y Artes Plásticas' (Zigeuner Cultuur Award voor Verf en Plastische Kunsten) door het "Instituto de Cultura Gitana" (Instituut van de Zigeuner Cultuur) voor haar bijdragen aan de Roma cultuur.

In maart 2015 werd Cabellut uitgenodigd om samen met Odd Nerdrum, Antoniό Lopez, Richard Estes en Daniel Graves te jureren tijdens de achtste editie van 'Fugurativas'. Dat is een jaarlijkse kunstwedstrijd uitgeschreven door Fundació Privada de les Arts i els Artistes, dat streeft naar het bevorderen en verspreiden van de Figuratieve Kunst. In 2017 werd Cabellut bekroond met de "IX Premio Time-Out Barcelona" voor haar bijdrage aan de promotie van de stad Barcelona door haar veel bezochte overzichts-tentoonstelling in de Fundació Vila Casas.

Benieuwd naar Lita Cabellut? Bekijk dan haar 50 minuten durende documentaire b.v. door terugkijken op AvroTros onder de titel 'Lita Cabellut, Schoonheid boven alles' NPO 20 oktober 2018.

Leo Schruijer

HOCKNEY; DOOR DE BOMEN HET BOS

'Ik heb altijd heel graag naar de wereld gekeken. Dat is iets essentieels dat ik deel met van Gogh: we houden allebei heel erg van kijken.' David Hockney.

In 1957 zat hij platzak op de kunstacademie. Af en toe kreeg hij iets toegestopt door zijn ouders. Op de kastdeur in zijn studentenhok stond: 'Sta op en ga als de sodemieter aan het werk.' Die houding heeft David Hockney geen windeieren gelegd. Zijn doeken brengen nu miljoenen op.

Vanwege zijn seksuele geaardheid waarmee hij het in Engeland moeilijk had, verruilde hij in de jaren zestig Manchester voor Los Angeles. Hij voelde zich er als een kind in een snoepwinkel. Al snel was de excentrieke jonge schilder kind aan huis bij de rich and famous in de heuvels rond Hollywood. Hun zonovergoten zwembaden vormden een bron van inspiratie en maakten hem wereldberoemd en rijk. Talent en mazzel bleken een perfecte combinatie.

Toen hij er genoeg van had en wel weer eens andere kleuren wilde gebruiken dan het blauw van de Californische luchten en zwembaden. Hij ging terug naar Engeland en liet zich inspireren door de seizoenen in het verstilde landschap van Woldgate, Yorkshire. Op zijn palet lagen nu sprekende kleuren, groenen en bruinen.

In 1954 zag Hockney voor het eerst een schilderij van Vincent. Net als hij heeft David een grote fascinatie voor de natuur. 'De natuur blijft eindeloos fascineren en vervelt me werkelijk geen moment. Ook van Gogh wist dat. Hij zag meer dan andere mensen. Hij wilde hen leren kijken en dat heb ik zelf ook altijd gedaan.'

Dat blijkt ook op deze expositie waar bepaalde werken van beiden naast elkaar hangen en genoeg te zien is. Van kleinere zwart-wittekeningen tot enorme landschappen met héél veel bomen prominent op de voorgrond. Hockney laat zien hoe licht, ruimte en natuur voortdurend in beweging zijn.

Grootste blikvanger is het enorme The Arrival of Spring. Het eerste wat ik zei toen ik ervoor stond was: "wow, wat enorm, wat een kleuren."

'Iedereen houdt van het voorjaar. Alles komt uit en staat omhoog. Het is alsof de natuur een erectie heeft. Alsof er champagne overs struiken is gegoten.' Aldus David Hockney.

Elke avond gaat hij om half tien naar bed en neemt het werk waar hij mee bezig is mee naar zijn slaapkamer. Hij staart er even naar, gaat slapen en als hij wakker wordt weet hij precies hoe het verder moet. De volgende ochtend is hij om negen uur alweer in zijn studio. Als hij daar gebeld wordt antwoordt hij kort: 'Ik schilder'- en

hangt dan op. Na de wilde jaren is hij – noodgedwongen – rustiger geworden, maar de discipline uit zijn studentenjaren is hij nog steeds niet verleerd. En ‘bezadigder’ betekent volgens de kunstenaar niet per se ‘respectabeler’. Op zijn 81ste, zo beweert hij, rookt hij nog iedere dag een joint. Behalve als hij schildert. Dat blijkt dan weer geen goede combinatie – meer. Maar zijn creativiteit is er niet minder door geworden.

In Hockney – van Gogh: The Joy of Nature worden de raakvlakken tussen beide kunstenaars groots en kleurrijk in beeld gebracht.

De tentoonstelling ‘Hockney–van Gogh: The Joy of Nature’ is nog te zien tot 26 mei in het van Gogh Museum, Amsterdam

Hans Doortmont

DISCUSSIE

Het is weer eens **Rembrandtjaar**, want anno 2019 herdenken we dat het 350 jaar geleden is, dat Rembrandt is overleden en de tentoonstellingsmachines draaien momenteel op volle toeren. De laatste jaren zijn de grote kunstmusea steeds meer veranderd in goed geoliede tentoonstellingsmachines, die zoveel mogelijk bezoekers willen scoren met laagdrempelige publiekstrekkingen. Ze zijn deel gaan uitmaken van de amusementsbranche. Maar de beloofde unieke belevenis, bijzondere ervaring, once-in-a-lifetime evenementen blijken vaak tegen te vallen. Door de drukte kun je niet meer rustig kijken bij zo’n kunstshow. Vaak sluit het karakter van het museum niet aan bij het ‘product’ dat ze promoten en het heeft weinig meerwaarde voor de kunst in het algemeen.

In 1883, 135 jaar geleden, ook een Rembrandtjaar zei Conrad Busken Huet al: “Rembrandt wordt ons ‘door de strot geduwd’”. En in het Rembrandtjaar 1906 adviseerde schrijver Lodewijk van Deijssel dat het dan maar een volksfeest moest worden: “... een gewoon, een ruig, een bont ruw feest voor het gehele volk”. En net als bij alle voorgaande Rembrandtfeesten puilen ook dit jaar de museumwinkels en souvenirshops uit met Rembrandtparaferalia. En er worden meters populaire publicaties toegevoegd aan wat al lang bekend was door de 40-jaar durende (1968-2014) grondige studie van Ernst van de Wetering en zijn medewerkers: het Rembrandt Research Project (RRP), dat is vastgelegd in

de prachtige zesdelige *A Corpus of Rembrandt Painting*. Er zullen dus geen al te grote verrassingen meer uit de bus komen: over hemzelf, zijn schildertechnieken, de samenstelling van zijn verf door de jaren heen, waar hij zijn linnen kocht, welke doeken er van dezelfde rol kwamen, hoe hij aan zijn kwasten kwam, welke dragers hij gebruikte, zijn ‘firma’, zijn huwelijken, zijn woon- en atelieromstandigheden, zijn schoonfamilies, vrienden, kinderen, leerlingen, navolgers. Maar er zal wel een gigantisch aantal – miljoenen? – toeristen op de tentoonstellingen afkomen. En dat is de bedoeling. Rembrandt is handel, ronkende economie: kassa. Voor mij even geen Rembrandt, hoewel zijn werk natuurlijk bijzonder is, maar ik ga het wel weer eens bewonderen als je niet in drie dikke rijen langs hoeft te schuifelen en het niet: “een beleving in lichaamsdelen” wordt, zoals Rem Koolhaas zo’n bezoek aan een overvol museum, waar ruggen en achterhoofden het zicht op de kunstwerken ontnamen, eens noemde.

Ik ging naar Zwolle waar conservator Hans de Hartog Jager op het idee was gekomen om een top-50 te maken van de meest toonaangevende kunstwerken uit de afgelopen 50 jaar: kernkunstwerken. Het verbindende thema tussen de zeer uiteenlopende werken is “Vrijheid”. Het was een discutabel geheel geworden, want wat versta je onder vrijheid? De filosofie, die zich bezighoudt met het vrijheidsdenken, het utilitarisme, vindt zijn oorsprong in de klassieke Chinese filosofie. Oorspronkelijk bedoelde men met vrijheid, de morele waarde van een handeling en welke bijdrage deze handeling leverde aan het algemeen nut: het welzijn en geluk van alle mensen. Maar het begrip vrijheid veranderde door de eeuwen heen. Anno 1976 zegt De dikke Van Dale: *Vrijheid = tuchteloosheid, de vrijgevochtenheid, het quasi-cynisme van deze tijd*. Vijftig jaar geleden, waar de tentoonstelling ons mee naartoe neemt, meenden kunstenaars dat vrijheid stond voor individualisme, voor het breken met de benauwende, knellende traditie van de achterliggende jaren veertig en vijftig. Daarom brak vanaf het ‘revolutiejaar 1968’ de conceptuele kunst definitief door. Kunst werd een idee, het hoefde geen materieel object te zijn. Het verschil tussen taal en materiaal vervaagde. De bedoeling van de kunstenaar was reactie van de beschouwer te genereren. Een kunstenaar, die perfect in deze categorie past, was

de bekende beeldhouwer en schilder Joseph Beuys(1921-1986). Hij was een scherpzinnig denker en een welbespraakt redenaar. Enkele van zijn uitspraken:"Ieder mens is een kunstenaar","Denken is een vorm van plastische kunst", "Kunst is een vrijheidswetenschap", "mens = vrijheid = creativiteit = arbeid = kapitaal".

Als je dus je idee goed kon verwoorden en eventueel met wat kunst en vliegwerk –installaties- in elkaar flanst, mocht het 'KUNST' heten. Dat spotte met de conventionele overtuiging dat kunstvoorwerpen de persoonlijke ervaring van de kunstenaar uitdrukten of behandelden. Dat vrijheidsdenken heeft een grote invloed gehad op de materialen die gebruikt werden. Kunst moest niet meer voor 'de elite', maar voor 'de gewone man' toegankelijk zijn, die had echter weinig interesse in de nieuwe kunststroming. Maar sinds 1956 was er in Nederland voor arme kunstenaars een beeldende kunstregeling/uitkering getroffen, zodat die in ruil voor hun diensten of kunstwerken een inkomen konden krijgen. De goede kunstenaars niet te na gesproken, maar iedereen, elke over het paard getilde flapdrol met een vlotte babbel en artistiekerige outfit en dito levenswijze, kon zich nu conceptueel artiest noemen en een BKR-uitkering aanvragen. Op grond van de regeling mochten de kunstwerken niet verkocht worden. Zij werden ingezameld en in de eerste jaren van de regeling door de gemeenten verspreid onder (semi)overheidsinstellingen. Vanaf 1972 werd op initiatief van de BBK de verspreiding uitgebreid met de mogelijkheid om deze ook onder de bevolking te laten rouleren. Hiervoor werden diverse centra voor kunstuitlenen opgezet. Doordat kunstwerken gemeentelijk bezit waren, konden de uitleentarieven voor particulieren zeer laag gehouden worden.

Ger van Elk, La Pièce (1971), beschilderd beukenhout op fluwelen kussen

De hoeveelheid kunstwerken groeide iedereen boven het hoofd omdat er steeds meer 'kunstenaars' gebruikmaakten van de BKR, maar de regeling werd pas in 1992 officieel ingetrokken. Toen hing heel Nederland al vol 'vrijheid': BKR-meuk. Was conceptuele kunst stuurloze vrijheid?

Van de ongeveer 221.000 kunstwerken, die het rijk toen in huis had, dankzij de regeling, werd er ongeveer 120.000 geschonken aan instellingen, die de werken vaak al in huis hadden voor wandversiering. 93.000 werken kwamen terecht bij de hiervoor in het leven geroepen Stichting Kunstwegen 1994-1998, die 45.000 werken teruggaf aan 3.000 makers, 3.500 schonk aan 51 kunstuitlenen en 43.000 werken voor 1 gulden verkocht aan de SBK Amsterdam Stichting Beeldende Kunst Amsterdam. Ongeveer 1.500 werken werden total-loss verklaard. Voor de tentoonstelling in Zwolle is van zo'n verdwenen kunstwerk: het atonale gezang van Moniek Toebosch 'Engelenzender', met eigentijdse technologie een nieuwe versie -een app- gemaakt.

Het begrip 'Vrijheid' heeft vanaf 1976 nog heel andere, complexere interpretaties gekregen, zoals: *'Ik ben vrij en daarom doe ik wat ik wil'*. Vrijheid is een veelzijdige staalkaart geworden. Voor filosoof Ken Wilber, betekent vrijheid dat er geen (immateriële) grenzen zijn. Hij heeft veel gepubliceerd over dit onderwerp en een boek geschreven met de titel: *Zonder grenzen (No boundaries)*. Voor veel mensen is de vrijheidsvisie van Rudolf Steiner nog actueel. In *Filosofie der vrijheid*, probeert hij aan te tonen dat de vrijheid van de mens daarin bestaat, dat hij zijn *innerlijke geestelijke houding* zelf kan bepalen. Hans Hartog Jager heeft voor de tentoonstelling het begrip een radicaal andere lading gegeven, hij gebruikt 'vrijheid anno 2019' als symbool voor *het vasthouden aan authentieke waarden*. Hij wil, in alle vrijheid, laten zien waar de Nederlandse kunst de afgelopen halve eeuw toe in staat was. Bij de selectie van de 50 kunstwerken is hij volledig op zijn intuïtie afgegaan. Er is werk van oa Carel Vissel, Hans Eijkelboom, Rineke Dijkstra, Ger van Elk, Maria Roosen, Marlene Dumas, Erik van Lieshout en Marc Mulders. Tien tot vijftien van de keuzes zijn inmiddels echte klassiekers, maar bij sommige vraag je je af waarom ze hier als 'kernkunstwerken' tentoongesteld zijn en wat ze met welke versie/invulling van vrijheid te maken hebben.

Zoals ik dat bijvoorbeeld had bij het in kleur overgeschilderde krantenartikel van Rob Scholte over zichzelf (Nostalgia).

In Zwolle ervaar je pas weer, dat de keuze van een conservator hartstikke subjectief is cq kan zijn. Dit is dan nou ook zo'n heerlijke tentoonstelling waar je eindeloos over kunt discussiëren: Wat vind je van de keuzes? Wie zou er volgens jou beslist niet tussen moeten hangen en wie zou er wel bij moeten? Wat is kunst, wat maakt dit werk de moeite waard? Het moeilijkst is natuurlijk het kiezen van het meest recente werk anno 2019. Als ik conservator was zou ik bijvoorbeeld werk van Tamara Muller gekozen hebben of van Joram van Soest. Tamara Muller volg ik al een aantal jaren: "ze is méér dan veelbelovend. Ze exposeerde in New York, Berlijn, Tokio en Miami, heeft de ene expositie na de andere en verkoopt opmerkelijk goed. Vooral dat laatste kunnen momenteel maar weinig kunstenaars haar nazeggen". En Joram van Soest, die afgelopen zomer afgestudeerd is aan AKV|St. Joost in 's-Hertogenbosch, mocht gelijk meedoen aan een wedstrijd met 45 deelnemers aan de expositie SBK Sprouts Young Talents in Loods 6. Hij werd uitgeroepen tot winnaar. In het juryrapport staat: "Zijn werk is zowel krachtig, poëtisch en verhalend, onderzoekend en gelaagd, niet alleen qua inhoud maar ook in de uitvoering. Op experimentele wijze maakt hij gebruik van uiteenlopende media en technieken. De veelzijdigheid en gedrevenheid van deze jonge kunstenaar zien wij als een belangrijke bron voor zijn verdere ontwikkeling". Maar of Tamara en Joram ooit tot een nieuwe kunstcanon van Nederland zullen gaan behoren? Wordt één van hen de Rembrandt van onze

tijd? Zullen er voor hen over 350 jaar ook duizenden mensen in de rij staan?

In de meeste musea is het artistieke beleid een dolgedraaide kermisattractie geworden, die overal kan worden opgevoerd. Leidend is dan vaak de sluitende begroting, de kaskraker. In Zwolle voel je vrijheid: van kennis, smaak, heden en verleden. De tentoonstelling is veelzijdig, vrij en licht van toets. Geen stroming of dogma maar gedachtewisseling en discussie. Daar komt het artistieke profiel volop tot zijn recht. Nog te bewonderen tot 12 mei.

Coby van der Neut, kunsthistoricus.

BEZOEK SLOT ZEIST: SAM DRUKKER

In plaats van de gebruikelijke kunstavond aan het einde van de maand, is er op vrijdagmiddag 22 maart een bezoek gebracht aan de expositie van Sam Drukker. Een klein, select gezelschap heeft met waardering en bewondering gekeken naar de virtuoos getekende modellen, vaak in één lijn zonder correcties.

Ook in de vertoonde film demonstreert hij zijn vakmanschap. Hoewel hij bekend staat om zijn kleurige, vaak grote en speels opgezette schilderijen van allerlei personen en portretten, staan in deze tentoonstelling zijn tekeningen centraal. Vanuit een variëteit aan onderwerpen, krijgen we zicht op zijn veelzijdige

betrokkenheid op de menselijke figuur, waarin hij karakter, gebaar, emotie en interactie heeft willen treffen en ook het motief van schoonheid en verval duidelijk zijn uitgangspunt blijkt. De gewassen inkttekeningen zijn soms minimaal en stil, maar altijd geconcentreerd.

Op enkele tekeningen heeft hij met vloeibare, verdunde inkt soms schaduwsuggestie aangebracht, die slordig lijken, maar acceptabel zijn. Een interessant bezoek aan een voortreffelijk kunstenaar.

Martin van der Mey.

FEESTELIJKE OPENING VAN DE EXPOSITIE IN HET KUNSTENHUIS.

De jaarlijkse expositie van de Toets was dit jaar vroeg en kort. Van 8 t/m 17 februari, één week en twee weekends, omdat er in de overvolle agenda van het Kunstenhuis geen andere ruimte was. Toch waren we blij met de mogelijkheid, om ons op deze kunstzinnige plek te mogen presenteren en met het grote aanbod van 84 werkstukken van de leden, hingen alle muren vol. Daar zijn Rina en Hans, bijgestaan door Jori, vele uren mee bezig geweest. Extra feestelijk was de drukbezochte opening op vrijdagavond, met een informatief verhaal van Erie Merkus, een flamboyante toespraak van wethouder Marcel Fluitman en werden er bloemen aangeboden. Speciaal voor deze gelegenheid was de veelkleurig

beschilderde vleugel van Koen Willigenburg gehuurd als triomfantelijke middelpunt. Deze werd bespeeld door pianist Wouter Harbers die, met veel humor gelardeerde toespelingen op zijn uitgevoerde muziek, een uitstekende presentatie gaf van zijn voor deze gelegenheid zorgvuldig geselecteerde muziek, in relatie tot de schilderkunst.

In een vrolijke stemming onder alle aanwezigen, werd met gejuich en een knipoog naar het 45-jarig bestaansjubileum van de Toets, dit jaar, een toast uitgebracht op deze geslaagde expositie,

Martin van der Mey

LOF VAN DE SCHILDERS (Remco Campert)

Aan mijn vrienden de schilders
voel ik me het meest verwant
want ze schouwen in een gezicht
een lichaam een landschap.

Kleur die pokert met een vorm
de rauwe vlek van het rode oker
blijkt een luie dij in het licht
van het voltooide schilderij.

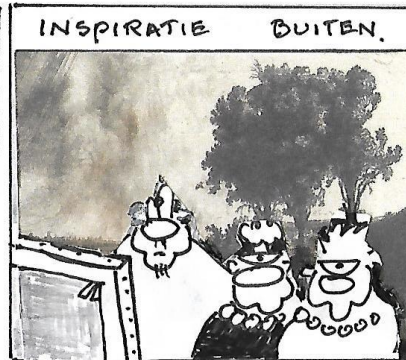
Van mijn vrienden de schilders
heb ik het kijken geleerd
het nijvere speuren naar het moment
waarop het beeld zich ontsluit.

Bonnards schuit, op de plecht voorgoed
gedroomd 't meisje, drijft op de vijver
waarin beschroomd aan de kant
de jongen met een twijgje roert.

In mijn vrienden de schilders
herken ik ook wat mij beroert
hoe in een onverhoedse wending
schitterend in het kunstlicht.

De ademloze salto mortale
van de beheerste acrobaat
een ogenblik en voor eeuwig
de schone waarheid wordt.

(voorgelezen door voorzitter op NJ-receptie De Toets)

Programma

Week 16, april

ma	mi	15	gekleed model	ah
di	mi	16	gekleed model	mb
di	av	16	gekleed model	jk
wo	mo	17	gekleed model	ks
wo	mi	17	gekleed model	mt
wo	av	17	gekleed model	jh
do	mi	18	gekleed model	hn

Week 17, april

ma	mi	22	2^e Paasdag	
di	mi	23	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	23	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	24	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	24	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	24	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	25	keuze d./eigenwerk	hn

Week 18 meivakantie

Week 19, mei

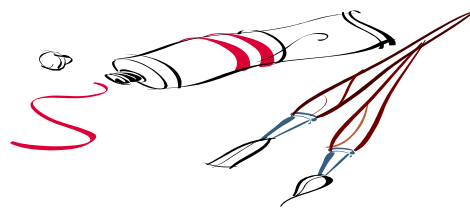
ma	mi	06	naaktmodel	ah
di	mi	07	naaktmodel	mb
di	av	07	naaktmodel	jk
wo	mo	08	naaktmodel	ks
wo	mi	08	naaktmodel	mt
wo	av	08	naaktmodel	jh
do	mi	09	naaktmodel	hn

Week 20, mei

ma	mi	13	stilleven	ah
di	mi	14	stilleven	mb
di	av	14	stilleven	jk
wo	mo	15	stilleven	ks
wo	mi	15	stilleven	mt
wo	av	15	stilleven	jh
do	mi	16	stilleven	hn

Week 21, mei

ma	mi	20	gekleed model	ah
di	mi	21	gekleed model	mb
di	av	21	gekleed model	jk
wo	mo	22	gekleed model	ks
wo	mi	22	gekleed model	mt
wo	av	23	gekleed model	jh
do	mi	24	gekleed model	hn

Week 22, mei

ma	mi	27	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	28	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	28	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	29	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	29	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	29	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	30	Hemelvaartsdag	

Week 23, juni

ma	mi	03	stilleven	ah
di	mi	04	stilleven	mb
di	av	04	stilleven	jk
wo	mo	05	stilleven	ks
wo	mi	05	stilleven	mt
wo	av	05	stilleven	jh
do	mi	05	stilleven	hn

Week 24 t/m 35 zomervakantie

Week 36, september

ma	mi	02	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	03	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	03	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	04	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	04	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	04	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	05	keuze d./eigenwerk	hn

Week 37, september

ma	mi	09	naaktmodel	ah
di	mi	10	naaktmodel	mb
di	av	10	naaktmodel	jk
wo	mo	11	naaktmodel	ks
wo	mi	11	naaktmodel	mt
wo	av	11	naaktmodel	jh
do	mi	12	naaktmodel	hn

Open Atelier:
elke dinsdag morgen en donderdag avond!

Programma (vervolg)

Week 38, september

ma	mi	16	stilleven	ah
di	mi	17	stilleven	mb
di	av	17	stilleven	jk
wo	mo	18	stilleven	ks
wo	mi	18	stilleven	mt
wo	av	18	stilleven	jh
do	mi	19	stilleven	hn

Zaterdag 21 september: 45 jaar De Toets

Week 39, september

ma	mi	23	gekleed model	ah
di	mi	24	gekleed model	mb
di	av	24	gekleed model	jk
wo	mo	25	gekleed model	ks
wo	mi	25	gekleed model	mt
wo	av	25	gekleed model	jh
do	mi	26	gekleed model	hn

Week 40, sept./ oktober

ma	mi	30	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	01	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	01	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	02	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	02	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	02	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	03	keuze d./eigenwerk	hn

Week 41, oktober

ma	mi	07	naaktmodel	ah
di	mi	08	naaktmodel	mb
di	av	08	naaktmodel	jk
wo	mo	09	naaktmodel	ks
wo	mi	09	naaktmodel	mt
wo	av	09	naaktmodel	jh
do	mi	10	naaktmodel	hn

Week 42, oktober

ma	mi	14	stilleven	ah
di	mi	15	stilleven	mb
di	av	15	stilleven	jk
wo	mo	16	stilleven	ks
wo	mi	16	stilleven	mt
wo	av	16	stilleven	jh
do	mi	17	stilleven	hn

Week 43, Herfstvakantie

Open Atelier:

elke dinsdag morgen en donderdag avond!

Week 44, oktober

ma	mi	28	gekleed model	ah
di	mi	29	gekleed model	mb
di	av	29	gekleed model	jk
wo	mo	30	gekleed model	ks
wo	mi	30	gekleed model	mt
wo	av	30	gekleed model	jh
do	mi	31	gekleed model	hn

Week 45, november

ma	mi	04	keuze d./eigenwerk	ah
di	mi	05	keuze d./eigenwerk	mb
di	av	05	keuze d./eigenwerk	jk
wo	mo	06	keuze d./eigenwerk	ks
wo	mi	06	keuze d./eigenwerk	mt
wo	av	06	keuze d./eigenwerk	jh
do	mi	07	keuze d./eigenwerk	hn

Week 46, november

ma	mi	11	naaktmodel	ah
di	mi	12	naaktmodel	mb
di	av	12	naaktmodel	jk
wo	mo	13	naaktmodel	ks
wo	mi	13	naaktmodel	mt
wo	av	13	naaktmodel	jh
do	mi	14	naaktmodel	hn

Week 47, november

ma	mi	18	stilleven	ah
di	mi	19	stilleven	mb
di	av	19	stilleven	jk
wo	mo	20	stilleven	ks
wo	mi	20	stilleven	mt
wo	av	20	stilleven	jh
do	mi	21	stilleven	hn

Week 48, november

ma	mi	25	gekleed model	ah
di	mi	26	gekleed model	mb
di	av	26	gekleed model	jk
wo	mo	27	gekleed model	ks
wo	mi	27	gekleed model	mt
wo	av	27	gekleed model	jh
do	mi	28	gekleed model	hn

**TEKEN- EN SCHILDER
VERENIGING
'DE TOETS'
www.detoets.nl**

Atelier: Noordweg Noord 149 b,
3704JG Zeist (toegang via PGGM
Noordweg Noord 150)
Tel.: 06 18695480
IBAN nr.: NL70INGB0003179972
t.n.v. penningmeester De Toets,
Zeist.
(K.v.K.: 40476422)

LESTIJDEN:

's-morgens 10.00-12.00 uur
's-middags 14.00-16.00 uur
's-avonds 20.00-22.00 uur

Met uw pasje krijgt u korting bij:
- Heger & v.d. Berg,
Voorheuvel 76, 3701JG Zeist

Ledenadministratie:

Bert Dekker
Koperslagershoek 15
3981SB Bunnik, 030 7371233
gjdekker@xs4all.nl

Bestuur:

Voorzitter:

Erie Merkus
Fröbellaan 34
3706TH Zeist, 030-6959476
e.merkus@xs4all.nl

Secretaris:

Wim Kemperman
Noordweg 2
3704 GM Zeist, 030-6950826
glasinloodkemperman@xs4all.nl

Penningmeester:

Peter van den Breemer
Nijenheim 13-32,
3704VD Zeist, 030-6959118
pvdbreemer@gmail.com

Culturele zaken:

Rina van Kilsdonk,
Jan Scheplaan 2,
3705 LJ Zeist, 030-6991374
rinavankilsdonk782@gmail.com

Beheer:

Hans Doortmont,
Bergweg 47,3707 AA Zeist,
030-6923970 / 06 40011879
hansdoortmont@outlook.com

Modellenorganisatie:

Martin van der Mey
Nepveulaan 68
3705 LE Zeist 030-6957421
mvandermey@live.nl

PR commissie:

Nel Peek-Barnier
Princes Maximalaan 2
3708ZV Zeist 030-2751647
Nel.barnier.nl@gmail.com

Toetssteen redactie:

Cees van Es
Petra Knopper
Redactieadres:
ceesvanes@casema.nl

Gastdocenten:

Jan de Haas, jh
De Laagt 6,
3951 KC Maarn, 0615409122
Jandehaas43@hotmail.com
www.jandehaas.com

Jil Klappe, jk
Friedenstr. 15,
47551 Huisberden Dld,
0629031550
jklappe@gmail.com

Margo van Berkum, mb
Couwenhoven 33-34
3703 HE Zeist, 0640683204
margovanberkum@gmail.com

Araz Hama Hussein, ah
Laan van Vollenhove 977
3706 EG Zeist, 06 29234826
arazsivan@hotmail.com

Herbert Noordijk, hn
Bosstraat 56,
3971XG Driebergen, 0612183296
herbertnoordijk@gmail.com

Mascha Teune, mt
Houtrakgracht 518
3544SE Utrecht, 0644558816
maschateune@hotmail.com

Kaat Suringa, ks
Haagstraat 70
3581SX Utrecht 06 22610108
kaatsuringa@gmail.com

**MET SPOED GEZOCHT:
<ADVERTEERDERS VOOR IN DIT BLAD>
HELP ONS DIT BLAD MEER LEVENSVATBAARHEID TE GEVEN!
HET BESTUUR.**

Atelier:
Noordweg Noord 149 b
3704JG Zeist

PERIODIEK, LAAG BTW TARIEF

Om kennis te maken met de vereniging kan tweemaal zonder verplichting een sessie worden meegemaakt. Afwisselend wordt beoefend: stilleven, gekleed model/portret en naaktmodel. Enige malen per jaar worden bijeenkomsten gehouden, zoals o.a., kunstavonden, workshops, expositie, etc. De contributie bedraagt € 245,00 per jaar, bij vooruitbetaling te voldoen op IBAN nr. NL70INGB0003179972. De opzegging van het lidmaatschap dient 1 maand voor het verstrijken hiervan schriftelijk te geschieden.

Algemene informatie:
www.detoets.nl